

Martonyi János külügyminiszter „A magyar diplomácia törekvései az új külpolitikai stratégia keretében – különös tekintettel az európai kihívásokra” című német nyelvű előadásának magyar fordítása a müncheni Külpolitikai Társaság rendezvényén

(München, Állami Néprajzi Múzeum, 2012. február 6.)

-fordítás-

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Nagy örömmel fogadtam el az előadásra szóló meghívást, amelyre a magyar-német barátsági szerződés 1992. évi aláírásának huszadik évfordulója különösen jó alkalmat kínált. Ugyanakkor nem először járok itt: úgy tíz-tizenkét évvel ezelőtt már beszéltem ebben a teremben, amely akkor is teljesen megtelt érdeklődőkkel. Ez nagy öröm és megtiszteltetés számomra. Ami az elmúlt húsz esztendőt illeti, úgy gondolom, hogy e két évtized mindkét ország számára sikertörténet volt: Németország újraegyesült és Európa legnagyobb teljesítményű nemzetgazdaságává vált. Magyarország a NATO és az EU tagja lett, része annak az értékkezőségi közösségnek, amely az együttműködésen és a szolidaritáson alapul, a sokszínűségre épül, valamint a demokráciát, az emberi jogokat védi és támogatja.

Örülök annak, hogy a Magyarország és Németország közötti élénk kapcsolatrendszer az elmúlt húsz év folyamán egyre intenzívebbé vált. Az európai értékkezőségi közösség alkotja azt a keretet, amelyben a kétoldalú kapcsolatainkat ápoljuk: támogattuk egymást abban a törekvésünkben, hogy ismét megtaláljuk utunkat az egyesült Európába. A jövőben is a bizalomteljes, egymást kölcsönösen segítő együttműködésre és az őszinte, élénk párbeszédre építünk.

Ma is erre az őszinte és bizalomteljes párbeszédre építünk, törekszünk a gondok és a nézetkülönbségek fair módon történő megoldására. Különösen egy olyan időszakban, amikor a Magyarországról alkotott kép külföldön, s többek között Németországban is, sajnálatos módon igen kedvezőtlené vált.

Az elmúlt másfél évben Magyarország mélyreható társadalmi, gazdasági és politikai átalakuláson ment keresztül. Magyarország megújul. Az ország stabilitását erős alapokra kell helyezni, és ez az erős fundamentum egy új alaptörvényen és új sarkalatos törvényeken nyugszik. Komoly gazdasági és pénzügyi intézkedéseket kellett és kell tennünk annak érdekében, hogy konszolidáljuk az állami pénzügyeket, helyreállítsuk a költségvetési fegyelmet és gazdaságunkat ismét növekedési pályára állítsuk.

A magyar törvényalkotási tevékenységet és a Kormány munkáját természetesen szabad, sőt, kell is bírálni. Számos hibát követtünk el, amelyeket természetesen ki kell javítanunk. Nem vagyunk tévedhetetlenek, emberek vagyunk, ráadásul politikusok. Egyet azonban soha sem fogadhatunk el: ha kétségbe vonják a demokrácia, a jogállamiság és a vélemény szabadság iránti elkötelezettségünket. Ezt a leghatározottabban visszautasítjuk. Ahogy azonban ez elhangzott, ma külpolitikáról kívánunk beszélni.

Amikor a magyar-német kapcsolatokról esik szó, akkor annak egyik szilárd pillérét ki kell emelnünk: a Bajor Szabadállam és Magyarország közötti szoros történelmi és kulturális kötődést. Bajorország már több mint ezer éve meghatározó tényezője a magyarok és a németek közös történelmének alakulásának. Ma számos együttműködési program fémjelzi az aktív partneri kapcsolatokat, mint például a Bajor-Magyar Kormányközi Vegyes Bizottság, a Regensburgi Magyar Intézet, a Budapesti Andrássy Gyula Németnyelvű Egyetem vagy az Európai Unió Duna Régió Stratégiája keretében megvalósuló együttműködés. A széleskörű bajor-magyar kapcsolatok a sikeres német-magyar együttműködés iskolapéldái. Ez a kooperáció egyúttal az európai értékkezőségi közösségbe ágyazódva valósul meg.

Ami a magyar külpolitikát illeti, abban a vonatkozásban lényegesen lerövidíthetem előadásomat. Horst Mahr elnök úr már említette Antall József nevét. Huszonegy-huszonkét évvel ezelőtt a magyar külpolitika számára három fő irányt - fő prioritást - határoztunk meg. Az első az ország betagozódása volt az úgynevezett euro-atlanti integrációs struktúrákba, a NATO-ba és az Európai Unióba. A második a jószomszédsági, ill. közép-európai, regionális politika, amely Magyarország számára – földrajzi helyzetéből adódóan - kiemelt jelentőséggel bír. Külpolitikánk harmadik pillére pedig a határainkon kívül és a nagyvilágban élő magyarok iránti felelősségvállalás volt. E három prioritás vonatkozásában meg kell állapítanunk, hogy időközben nagyot fordult a világ. Magyarország a NATO és az Európai Unió tagja lett. A közép-európai együttműködésnek olyan nagyon fontos és sikeres politikai és gazdasági struktúráit hoztuk létre, mint a Visegrádi Négyek tagállamainak együttműködése, valamint további formációkat és intézményeket. És természetesen, ami a magyar kisebbségek helyzetét, illetve a magyarokat általánosságban illeti, sok előrelépés történt.

Ennek fényében tehát melyek Magyarország külpolitikai prioritásai 21-22 évvel később? Az euro-atlanti struktúrákat illetően elértük elsődleges célunkat és mind a NATO-nak, mind az EU-nak tagja lettünk. Sőt, ennél többről is szó van. Külpolitikánk egy meghatározó része az európai kül- és biztonságpolitika keretében valósul meg. Számszerűsíteni nehéz lenne, de minden tagállam számára – legyen az nagy, közepes, vagy kicsi - nyilvánvaló, hogy a tagállami külpolitika egy meghatározó része nem az úgynevezett nemzeti külpolitikának, hanem a 27 tagállam által közösen meghatározott kül- és biztonságpolitikának a része. Ez természetesen még nem jelent egy önálló közösségi politikát; egy folyamatot jelöl. Minden nap, minden héten, minden hónapban lépésenként, progresszív módon épül fel. Ez egy meghatározó változás egy olyan ország számára, amely korábban még nem volt tagja egy ilyen közösségnek.

Külpolitikánk első fő iránya, prioritása természetesen Európa. Jelenleg a legfontosabb kérdés, hogy Európa jövőjéről milyen víziók fogalmazódnak meg. Ezért elsősorban Európáról szeretnék beszélni, és csak röviden kitérni Közép-Európára, illetve külpolitikánk harmadik fő pillérére, amit globális nyitásként nevezünk. Tehát Európa, térségpolitika, ill. Közép-Európa és globális nyitás – ez a három külpolitikai prioritásunk.

Mindhárom prioritás közül Európa a legfontosabb. Mi ennek az oka? Európa egy fordulóponthoz érkezett. A válság mindig fordulópont – és ezt már régóta tudjuk. Viszont minden válságból van kiút. Az alapvető kérdés tehát most az, hogy milyen kiutat találunk ebből a válságból. A legfontosabb irány természetesen a gazdaság felé mutat, amelyről már évek óta beszélünk. Korábban intézményekről, egyes intézmények megújulásáról esett szó és annak lehetőségeit taglaltuk. Egy konventet is összehívtunk egy új európai alkotmány, illetve alkotmány szerződés elfogadására. Ez a kísérlet bár végül elbukott, később mégis aláírtuk a Lisszaboni Szerződést. Úgy gondoltuk, hogy a szerződés aláírásával minden intézményi vita, kérdés és kihívás megoldódott. És ekkor sújtott le a válság. A megbeszélések addigi tárgyát felváltotta a költségvetési hiányról, a költségvetési fegyvelemről és a növekedésről folytatott viták sora. Nem szeretném az összes ilyen irányú fejleményt felsorolni, hiszen ezek Önök előtt is ismertek. Most azonban egy komoly kérdéssel szembesülünk: már gazdasági unióról beszélhetünk, egy új szerződést is alá lehet írni, amelyet Magyarország is messzemenően támogat, és csatlakozni is fog hozzá. Az új szerződés megkötésének szándéka nagyon fontos és sikeres német törekvés volt. Ezekon túlmenően az is nagyon lényeges, hogy egy közös gazdaságpolitikát, egy igazi gazdasági uniót hozzunk létre. Ezzel mindenki egyetért. Itt merül fel a második kérdés: jelenleg néhányan egy európai pénzügyminisztert, egy európai kormányt emlegetnek. De milyen politikai legitimitással, milyen demokratikus legitimitációval, milyen intézményekkel lenne egy európai pénzügyminiszter vagy európai kormány felvértezve? Megfelelő lenne-e a mai intézményi struktúra? Egyáltalán van-e a mai európai intézményeknek demokratikus legitimitásuk egy ilyen irányú változásra? És akkor

visszatérünk oda, ahonnan korábban elindultunk: hogy ezek az intézmények megfelelőek-e az integráció továbbvitelére, annak további mélyítésére, erősítésére? Az biztos, hogy a politika és az intézményi rendszer ismét kulcsszerepet fog játszani. És amikor gazdasági uniót említünk, politikai unióról is beszélnünk kell. Politikai struktúrák nélkül, politikai – mint mondtam - legitimáció nélkül nincsen egységes vagy közös gazdaságpolitika.

Európa-szerte különböző álláspontok, különböző vélemények fogalmazódnak meg. Ez természetes. Egy kezdődő vitában vagyunk benne és nyilvánvaló, hogy a közvélemény is erősen megosztott. De nem csak a közvélemény megosztott, hanem egyébként is megosztottak vagyunk az Unión belül: 17 euróövezeti és 10 eurózónán kívüli tagállamunk van. 23 az Euró-Plusz-Paktumban részt vevő és négy azon kívüli tagállamunk van. Továbbá vannak olyan országok, amelyek a Schengen-térséghez tartoznak és számos olyan, amely még nincs benne a Schengen-övezetben, de annak része kíván lenni, mint például Románia és Bulgária. Olyanok is akadnak, amelyeknek nem is áll szándékában az eurózónához csatlakozni. Ezen kívül egy újabb törésvonal húzódik az északi és déli népek között. Az északiak szorgalmasak, „tüchtigek” és sikeresek – valamint jómódúak. A déliek pedig, nos, az attól függ, néhányan „édes-semmittevést” emlegetnek, ami természetesen nem fedi a valóságot. Bár számos előítélet és egyszerűsítés él a köztudatban, bizony vannak különbségek, főként az egyes tagállamok versenyképessége vonatkozásában.

Az alapvető kérdés, a nagy kihívás, hogy az útkeresés során milyen irányba haladjunk tovább. Legyen ez a szétaprózódás útja, egyfajta lassú, lépcsőzetes fragmentáció, vagy éppen az integráció erősítése és mélyítése? Néhányan az előbbi felé hajlanak – ha nem is egyértelműen és hangosan. Ennek hatását érezzük az egész Európában érzékelhető egyfajta euro-szkeptizmus formájában. Mások azt mondják, hogy tulajdonképpen csak egyetlen kiút létezik: az erősítés és a mélyítés útja, akár az intézmények erősítése és újragondolása révén. Fontos leszögeznünk, hogy az intézményi konstrukció alapvetően helyes. Az intézményeket meg kell őriznünk, különös tekintettel a sokat emlegetett, ún. közösségi módszerre. A közösségi módszer mindig is az európai építkezés szíve, az integráció fejlesztésének kulcsa volt, ami elsősorban a kis és közepes méretű országok számára rendkívül fontos. De az is kétségtelen, hogy az intézmények megőrzése mellett bizonyos változtatásokra is szükség van. A lehetséges változtatásokat illetően nem szeretnék egy hosszú lista felsorolásába bocsátkozni, amely egyrészt nagyszabású feladat, másrészt időigényes lenne. Csupán egyet-kettőt említenék, hiszen néhány elképzelés már megfogalmazódott. 10-11 évvel ezelőtt például már javasoltuk, hogy az Európai Bizottság elnökét közvetlenül az európai polgárok válasszák meg. Néhány hónappal ezelőtt a CDU is felvetette ezt a javaslatot, amellyel teljesen egyetértek, mivel ennek a lépésnek hatalmas pszichológiai és politikai jelentősége lenne. Ugyanis közvetlenül választanánk elnököt Európának – még ha ez az elnök kezdetben talán nem is rendelkezne rendkívül kiterjedt hatáskörrel. Azonban önmagában az a tény, hogy egy személyiséget Portugáliából, Szlovákiából, Németországból (és Bajorországból) vagy bármelyik tagállamból közvetlenül választanának meg, véleményem szerint óriási súllyal bírna. De további ötletek is felvetődtek: Alighanem egy kisebb Európai Bizottságra lenne szükség, olyanra, amelyik valós politikai legitimációval rendelkezik. Valódi politikusokra, akik adott esetben szakemberek is lehetnek – hiszen az sem feltétlenül kizárt, hogy egy politikus akár szakember is lehet. De ne merüljünk el a részletekben. A lényeg: egy kisebb Bizottságra van szükségünk erősebb legitimációval, talán szélesebb hatáskörrel, valamint nagyobb felelősséggel a törvényhozóval szemben. De ki is ebben az esetben a törvényhozó? A nemzeti parlamentek, vagy az Európai Parlament? Nehéz eldönteni. Viszont ha például az EP-képviselők legalább egy részét közvetlenül az európai polgárok választanák meg - jelenleg 50, vagy 100 mandátumról van szó, de ez egy későbbi vita tárgya lehet -, az talán nagyobb legitimációt, ill. karakteresebb pártpolitikai struktúrát biztosítana az Európai Parlamentnek.

Úgy gondolom, hogy Európa számára az egyetlen út előre vezet. A történelemben sohasem lehet visszafelé haladni és az egy helyben topogás sem megoldás. Az egyetlen lehetséges választás az előrehaladás, miként a jól ismert kerékpáros hasonlat esetében: ha egy biciklit nem hajtanak előre, eldől. Vagyis meglátásom szerint a válságból való kilábaláshoz a mélyítés és a bővítés az egyetlen járható, választható út Európa számára. Mindazonáltal a kérdést nagyon óvatosan kell kezelni és figyelembe kell vennünk azt is, hogy Európában sokan nem értenének egyet ezzel a megközelítéssel. Ezért ezekről a kérdésekről többet kell gondolkodnunk, beszélnünk és az álláspontunkat meg kell magyaráznunk; és legfőképpen szolidárisnak kell lennünk. Mi lehet ennek a szolidaritásnak a forrása? Mindnyájunknak közösen – északon és délen, régi és új, gazdag és kevésbé gazdag tagállamokban – fel kell építenünk valamilyen formában egy „európai szellemet, lelket”, vagyis egy európai identitást. Egy ilyen szellemiség, avagy identitás hiányában nem lehet megfelelően működő, ill. valós politikai és demokratikus legitimációval rendelkező politikai intézményeket kialakítani.

Ez dióhéjban a mi elképzelésünk, felfogásunk. Ezért is döntött úgy a magyar kormány, hogy csatlakozni fogunk ehhez az új szerződéshez. Ezt a lépést fogjuk javasolni a magyar Országgyűlésnek is, hiszen ebben a kérdésben parlamenti döntésre van szükség. Az irányvonal viszont természetesen világos, ehhez szorosan illeszkedik egy jogi kötelezettség is, amelynek értelmében csatlakoznunk kell az euró-zónához. Vagyis elköteleztük magunkat az euró bevezetésére; ezért is gondoltuk mindig úgy, hogy nekünk, azaz az euró-zónán kívüli tagállamoknak szintén az új szerződés részeseivé kell válnunk.

Röviden talán ennyit Európáról.

Ami Közép-Európát illeti: mint említettem, ez a térségpolitika, avagy a szomszédságpolitika egy új formája. A térségpolitika az utóbbi időben egyre fontosabbá válik – nem csak számunkra, de az egész világon. Ez a globalizáció egy másik megközelítése, dimenziója. A globalizálódó világban – talán meglepő módon, de – egyre fontosabbá váltak a szomszédok, a velük kialakított kapcsolatunk. Ahogyan például egy kis faluban is, ha a lavina megindul, szükség van a szomszéd segítségére. Ugyanezt a jelenséget érzékeljük jelenleg a világpolitikában is. Mindannyian tudjuk és tapasztaljuk, hogy a világ bizonytalanná és kiszámíthatatlanná vált. Korábban előre nem látható, gyorsan lezajló események és folyamatok szemtanúi vagyunk. Senki sem tudja például, mi fog történni Ázsiában a következő 1, 5, 10, vagy 20 évben. Senki sem látta előre az arab tavasz eseményeit sem. Vagyis biztonságra van szükségünk. Biztonságra, és ezzel együtt jó barátokra és jó szomszédokra.

Ezt a gondolatot fejezi ki szomszédságpolitikánk, a visegrádi együttműködés és a Duna Stratégia. A Duna Stratégia maga Közép-Európa, annak szimbóluma. Nem csupán környezetvédelmet, nem csak szállítást, közlekedést és nem is csupán gazdaságfejlesztési projekteket jelent, hanem kultúrát, oktatást, tudományt – és legfőképpen embereket. Embereket, akik a Duna-régióban élnek és közös történelemmel és kultúrával rendelkeznek. Ez volt az oka annak, hogy amikor az Európai Unió Tanácsának elnöki szerepét Magyarország töltötte be, azt mondtuk: igen, a Duna Stratégiát elnökségünk egyik prioritásaként kell kezelnünk. Nem csak annak gazdasági fontossága miatt – amit természetesen szintén nem szabad alábecsülni -, hanem a Stratégia politikai és pszichológiai jelentőségéből adódóan is.

Magyarország számára Közép-Európa minden földrajzi irányban megjelenik. Északon a Visegrádi Négyek keretében, nyugaton pedig olyan fontos partnereket találunk, mint Ausztria, Németország, azon belül is Bajorország és Baden-Württemberg tartományok. Ugyanez vonatkozik a déli szomszédságra is, és éppen emiatt küzdöttünk Horvátország tagságáért az Európai Unióban. A horvát tárgyalási folyamatot – és ez nem túlzás – az elnökségünk utolsó óráiban sikerült lezárnunk. Márciusban és áprilisban csak kevesen láttak esélyt erre a sikerre –

mégis sikerült elérnünk. Most pedig Szerbia tagjelöltségéért küzdünk, ami szintén nagyon fontos számunkra. Tisztában vagyunk azzal, hogy német részről még bizonyos aggodalmak és kérdések merülnek fel, amelyek jogosak is lehetnek. Ami viszont ennél is fontosabb, hogy egyrészt Szerbia előrelépjen a csatlakozási folyamatban. Másrészt, hogy Belgrádban ne gyengüljenek – sőt ellenkezőleg, erősödjenek – az Európa-párti politikai erők. Azért léptünk és lépünk fel annak érdekében, hogy a február 27-i Általános Ügyek Tanácsán Szerbia elnyerje a tagjelölti státuszt.

A földrajzi irányt követve dél felé is fordulunk, Románia és Bulgária irányába. Éppen egy román külügyminiszter fogalmazott úgy, hogy „140 éve nem voltak olyan jók a kapcsolataink Magyarországgal, mint most”. És ez így is van, bár tudom, sokak számára mindez talán meglepő. Erről mindenesetre kevesebbet lehet olvasni a New York Timesban a Neue Zürcher Zeitungban és hasonló lapokban. De éppen emiatt küzdünk még most is azért, hogy a schengeni övezet Romániával és Bulgáriával kibővüljön. E tekintetben német és francia partnereink már egyetértenek velünk. Van még egy-két kisebb tagország, amelyek nehézségeket vélnek látni. Azonban nem adjuk fel, és biztos vagyok benne, hogy Románia és Bulgária a lehető legrövidebb időn belül Schengen-tagok lesznek, és ezzel ez a megosztottság is megszűnik az Unión belül.

Utolsó kérdéskörünk a magyar külpolitikai stratégiánkat illetően a globális nyitás. Az utóbbi 20-22 évben Magyarország - és a régió többi állama is - elsősorban önmaga problémáival volt elfoglalva. Jelentős, meghatározó átalakulási folyamat ment végbe ezekben az országokban, mind gazdasági, mind politikai és minden egyéb vonatkozásban. Másfelől a fő célokat az európai integráció, ill. a NATO-tagság jelentették. Ehhez képest jóval kevesebb figyelmet szenteltünk az Európán kívüli régióknak és földrészeknek. De most ismét ehhez a ponthoz értünk el. Mint említettem, a körülmények nagymértékben megváltoztak, ezért ismét több figyelmet kívánunk fordítani más kontinensekre, térségekre is. És nem csak Kínára, Indiára, a nagyhatalmakra gondolok, de a kisebb államokra is. Világszerte több tucat ország és nép bizonyul rendkívül sikeresnek napjainkban – akár Afrika országai is. 25-30 évvel ezelőtt Afrikáról, mint elveszett vagy elfeledett kontinensről beszéltek, ma már másként vélekednek róla, hiszen nagy ívű fejlődésen ment keresztül. Németország számára evidencia, hogy a világ minden tájára exportálja termékeit. Most mi is erre törekszünk, akár a hazánkban jelen lévő német vállalatok segítségével. Hiszen sokan tevékenykednek a magyar piacon és újabbak is érkeznek – így a Mercedes, az Audi és mások. Mindezek pedig azt jelentik, hogy világszemléletünknek és külpolitikánknak egy globális dimenzióval is rendelkeznie kell. Hiszen a kihívások is globális méreteket öltenek. Vegyük például a klímaváltozást: ha a globális átlaghőmérséklet két fokkal emelkedne, úgy az hazánk vonatkozásában azt jelentené, hogy az ország középső területén – a magyar pusztán – három fokkal lenne melegebb. És már ez is rendkívül negatív változás. Ugyanez azonban a Csendes-óceán szigetein található 15-20 állam számára a létezésük véget jelentené. Az átlaghőmérséklet két fokos emelkedése esetén ezek az országok 20 év múlva egyszerűen eltűnnének a Föld színéről. Mindezzel arra kívántam utalni, hogy mindannyian egy hajóban evezünk, és éppen ezért van szükségünk egy globális világszemléletre. Mindannyian - nagyok és gazdagok, kisebbek és kevésbé gazdagok – egy globális, egyetemes felelősséget viselünk. Ennek kívánunk tetteinkkel megfelelni globális szinten is. Vagyis a felelősségtudat az, amelyről úgy gondolom, hogy minden ország külpolitikájának meghatározó eleme. Felelősséget vállalni elsősorban saját hazánkért – úgy vélem, ez természetes. De felelősséggel tartozunk szomszédainkért, barátainkért, szövetségeseinkért és végső soron az egész bolygóért. És természetesen jelenleg meghatározó kérdés, hogy milyen változások mennek végbe Európában.

A rövid áttekintést az egykori szövetségi kancellár, Konrad Adenauer szavaival szeretném zárni: „Európa egysége egykor kevesek álma volt. Később sokak reménye lett. Ma pedig szükségszerűség mindenki számára”.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket!